

DARÜLFUNUNDAN GÜNÜMÜZE FEN-EDEBİYAT FAKÜLTELERİNİN ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDEKİ ROLÜ

Mustafa Sağdıç

Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, msagdic@yildiz.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9386-5908

Sağdıç, Mustafa. "Darülfünun'dan Günümüze Fen-Edebiyat Fakültelerinin Öğretmen Yetiştirmedeki Rolü". ulakbilge, 46 (2020 Mart): s. 350-364. doi: 10.7816/ulakbilge-08-46-11

ÖZ

Fen-Edebiyat Fakülteleri bir yandan temel ve sosyal bilimlerde kuramsal bilginin üretildiği ve diğer yandan üniversitedeki tüm fakültelerin öğrencilerine servis dersi vererek üniversite eğitiminin temelini oluşturmaktadırlar. Bu nedenle Fen-Edebiyat Fakültelerinin öğretmen eğitiminde de etkisi yadsınamaz. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de Cumhuriyet öncesinden başlayarak günümüze kadar öğretmen yetiştirmede Fen-Edebiyat Fakültelerinin rollerini tarihsel bir bakış açısı ile ortaya koymaktır. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu vesileyle başta Milli Eğitim Şuraları ve Yükseköğretim Kurumu olmak üzere ilgili kurumlar tarafından alınan kararlar araştırmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur. Alan bilgisi ve genel kültür dersleri uzun yıllar üniversite bünyesinde Fen-Edebiyat Fakültelerinde lisans düzeyinde gerçekleştirildiği halde, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin lise ve yüksekokul düzeyinde kaldığı, ancak 1980’den sonra lisans düzeyine yükseltilebildiği görülür. Uzun süre devam eden bu akademik düzey farklılığı, Fen-Edebiyat Fakülteleri ile Eğitim Fakülteleri arasında sağlıklı bir iletişimin sağlanmasını da zorlaştırmıştır. 1980’den sonra Türkiye’de öğretmen yetiştirmenin tamamen üniversite seviyesine çıkartılması öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin akademik bir kimlik kazanmasında etkili olmuştur. Ancak bu yeni dönemde öğretmen yetiştirmedeki rol çatışması yeni bir boyut kazanmıştır. Önceden Milli Eğitim Bakanlığı ile Fen-Edebiyat Fakülteleri arasında yaşanan sorunlara bu kez bir de Eğitim Fakülteleri eklenmiştir. 1997-1998 Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılandırılması sürecinde, eğitim fakültelerinin Fen-Edebiyat fakültelerinden ayrıştırılması yolunda bazı radikal kararlar alınmıştır. Ancak, özellikle kurumlar arasında yeterli koordinasyon sağlanamadığı için bu yapılanma süreci başarılı olamamış, Eğitim Fakülteleri ile Fen Edebiyat Fakülteleri arasında büyük ölçüde benzerlikler oluşmaya başlamıştır. Türkiye’de günümüzde öğretmen yetiştirmede yeni arayışlar söz konusudur. Bu bağlamda öğretmen yetiştirmenin tüm boyutları dikkate alınarak nitelikli bir üniversite ve gelişmiş bir kampüs ortamında öğretmenlerin yetiştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fen-Edebiyat Fakültesi, öğretmen yetiştirme, Türkiye, Eğitim Fakültesi

Makale Bilgisi:

Geliş: 7 Ocak 2020

DOI: 10.7816/ulakbilge-08-46-11

Düzeltilme: 28 Ocak 2020

Kabul: 2 Şubat 2020

Giriş

Fen-Edebiyat Fakülteleri, temel ve sosyal bilim alanlarında kuramsal bilginin üretildiği fakültelerdir. Fen-Edebiyat Fakülteleri; matematik, fizik, kimya ve biyoloji gibi temel bilimlerin yanı sıra; edebiyat, tarih, arkeoloji, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, felsefe gibi sosyal bilimlere ilişkin bölümlerden oluşur. Fen-Edebiyat Fakültelerinde üretilen kuramsal bilgi; mühendislik, tıp ve eğitim gibi fakültelerde uygulanmaktadır. Bu nedenledir ki Fen-Edebiyat Fakülteleri üniversite eğitiminin ana omurgasını oluşturur (Karacan, 2016: 22). Yine bu özelliğinden dolayı Fen-Edebiyat Fakültelerinin tarihi, üniversitelerin tarihi kadar eskidir. Türkiye’de de Fen-Edebiyat Fakültelerinin geçmişi, Osmanlı döneminde kurulan ve Türkiye’deki modern anlamda ilk üniversite olan Darülfünun’a kadar dayanır.

Fen-Edebiyat Fakülteleri kendi bünyesinde öğrenci yetiştirmekle beraber, diğer fakülte öğrencilerine de servis dersi vermektedirler. Başka bir ifade ile temel dersler Fen-Edebiyat Fakültelerinde verildiğinden, bu fakülteler üniversitenin diğer tüm akademik birimlerine kaynaklık ederler. Dolayısıyla Fen-Edebiyat Fakülteleri bir yandan temel bilimlerdeki kuramsal bilginin üretilmesi adına bünyesinde öğrenci yetiştirirken, diğer yandan üniversitedeki tüm fakültelerin öğrencilerine servis dersi vermektedir. Bu iki işlevi de yerine getirdikleri için yeni açılan bir üniversitede öncelikli olarak bu fakültelerin kurulması gerekli görülmüştür. Türkiye’de 1973’te yürürlüğe giren 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile Fen-Edebiyat Fakülteleri bir üniversitenin kuruluşunun ön koşulu haline getirilmiştir. Yine bu kanunda yeni kurulacak bir üniversitede en az üç fakültenin bulunacağı ve bu fakültelerden birisinin ise mutlaka temel bilimler alanında olması gerektiği belirtilmiştir. Sözü edilen şart, 1983’te çıkarılan 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda (Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu, 1983) şu şekilde yer almıştır:

Bir üniversitede; fen fakültesi, edebiyat fakültesi veya ikisi birlikte teşkil edilen fen-edebiyat fakültesi ile ihtiyaca göre kurulacak hukuk, mühendislik, tıp, ziraat, ...fakülteleri veya bunların iki ya da daha fazlasının teşkil edeceği fakülteler bulunur.

Sözü edilen şart nedeniyle Fen-Edebiyat Fakültelerinin çoğunluğunda yeterli sayıda akademik ve tecrübeli personel bulunmaktadır. 2008 yılında Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda önemli bir değişiklik yapılarak, yukarıdaki kanun metninin sonunda yer alan “bulunur” ibaresi yerine “bulunabilir” ibaresi konularak, yeni kurulacak üniversitelerde temel bilimlerle ilgili fakülte açma ön koşulu kaldırılmıştır. Bu değişikliğin gerekçeleri arasında, her yeni üniversite açılışında Fen Fakülteleri veya Fen-Edebiyat Fakültelerinin açılmasının mezun sayısını gereğinden fazla artırmış olması gösterilmiştir (Salman, 2016: 47). Aksine mezun sayısındaki artış, yeni açılan Fen-Edebiyat Fakültelerinden ziyade, Yüksek Öğretim Kurumu’nun bölümlerin öğrenci kontenjanlarını gereğinden fazla artırmasından kaynaklanmıştır. Ayrıca ikinci öğretim ve uzaktan eğitimin üniversiteler tarafından ek bir gelir kapısı olarak görülmesi ile kısa zaman içinde mezun öğrenci sayısı katlanarak artmıştır. Mezun sayısındaki bu aşırı artış, özellikle temel bilimler eğitiminin başlıca sorunu haline gelmiştir. Türkiye’de temel bilimler alanındaki mezun sayısı OECD ülkeleri ortalamasının üzerindedir (Salman, 2016: 25).

2010 yılından itibaren durum tersine dönmüş, üniversite sınavlarında Fen-Edebiyat Fakültelerini tercih eden öğrenci sayısı hızla azalmıştır. Bu durum mezun sayısına paralel bir şekilde istihdam sayısında bir artış olmamasından kaynaklanmıştır. Kayıt yaptıran öğrencilerin de önemli bir kısmının tercih ettiği alan konularına ilişkin temel bilgi düzeyleri üniversite eğitimi zorlaştıracak kadar yetersizdir. Bu da bu alanlardaki eğitimi oldukça verimsiz kılmaktadır (Karacan, 2016: 23). 2015-2016 öğretim yılında YÖK, aldığı bir kararla öğrenci başvurusu 11’in altında olan özellikle fizik ve kimya gibi bölümlere öğrenci alımını geçici olarak durdurmuştur. Diğer yandan kontenjanı yeterince dolan temel bilimlere ilişkin bölümlerinin kontenjanları ise artırılmaya devam etmiştir. Büyük şehirlerde olduğu için şimdilik kontenjanları dolan bu bölümlerin de öğrenci sayılarının azalması kaçınılmaz bir son olarak görülmektedir.

Türkiye’de Fen-Edebiyat Fakültelerinin önemini azaltan diğer bir gelişme de mühendislik başta olmak üzere uygulamalı bilimlerde okutulan temel bilim derslerinin Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim elemanlarından ziyade bu fakültelerin kendi öğretim elemanları tarafından karşılanmasıdır. Buna, “temel bilimcilerin anlattığı dersleri öğrencilerin yeterince anlamaması” gerekçe olarak gösterilmektedir (Serbest, 2016: 9). Oysa uygulamalı bilimlere ilişkin bölümlerde öğrencilerin matematik, fizik, kimya, biyoloji ve istatistik gibi dersleri bu alanların uzmanlarından almaları oldukça önemlidir. Çünkü bu uzmanlar sadece kendi alanlarının uzmanı olmayıp, aynı zamanda o alanlarda aktif araştırma sürecinin içinde olan akademisyenlerdir. Ayrıca başta mühendislik bölümleri olmak üzere uygulamalı bilim öğrencilerinin temel bilimler, sosyal bilimler, mimarlık ve güzel sanatlar gibi alanların uzmanlarından ders almaları, onlara meslek hayatlarında geniş bir perspektif ve yaratıcılık

kazandıracaktır. Yine bu konuda temel bilimlerdeki gelişmeler takip edilmeden uygulamalı bilimlerde başarının mümkün olamayacağı gerçeğine odaklanmak gerekir. ABD'nin gelişmiş ülkeler arasında öne çıkmasında, temel bilimlerdeki başarısının önemi yadsınamaz (Serbest, 2016: 11). Türkiye'de ise teknolojik gelişmelerin alt yapısını oluşturan temel bilimlere yeterince önem verilmemektedir. Kısa yoldan teknoloji geliştirilmeye çalışılmakta, "teknolojinin esasını bilimin oluşturduğu" gerçeği yeterince kavranamadığından sonuç alınamamaktadır.

Temel bilimlerdeki öğrenci sayılarının dramatik bir şekilde azalmasını engelleyebilmek adına özellikle 2010 yılından itibaren YÖK ve TÜBİTAK gibi kurumlar, üniversite seçme sınavlarında temel bilimlerin tercih edilmesi için birtakım özendirme çalışmaları yapmaya başlamışlardır (Karacan, 2016: 24). Bu konuda diğer bir girişim de, bölümlerin isimlerinin değiştirilmesidir. Örneğin Matematik bölümlerine *Matematik ve Bilgisayar*, Biyoloji bölümlerine *Moleküler Biyoloji ve Genetik* gibi isimler verilmiştir. Buna karşılık bölüm isimlerinin değiştirilmesinin temel bilimlerin ana felsefesinden bir uzaklaşmaya neden olabileceği düşünülmektedir. Bölüm isimlerini değiştirmeden temel bilimler alanında güncel gelişmelere paralel olarak öncelikli araştırma alanlarının belirlenmesi düşüncesi bir alternatif olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca araştırma alanları arasında işbirliğini özendirmek; disiplinler arası çalışmaların önündeki sınırlamaları kaldırmak da bu kapsamda önemlidir.

Fen-Edebiyat Fakültelerinin kaybolan prestijini tekrar kazandırmak için üniversitelerin hazırlık sınıflarının daha fonksiyonel hale getirilmesi, gerekirse bütün bölümlere hazırlık sınıfı konulması da öneriler arasındadır (Karacan, 2016: 24). Nitekim ABD'deki üniversite eğitimi bu konuda önemli bir örnektir. ABD'de öğrenciler üniversite eğitimine başlarken, önce hiçbir bölüm tercihi yapmadan istedikleri bir üniversiteye başvurmakta, eğer kabul edilirlse önce College of Arts and Sciences'e yani Fen-Edebiyat Fakültelerine kayıtları yapılmaktadır. College of Arts and Sciences'te öncelikli olarak temel ve sosyal bilimlere ilişkin teorik dersler alınmaktadır. Daha sonra gerekli şartları sağlayanlar diğer fakültelere geçiş yapabilmektedirler. Üniversite eğitiminin ilk yıllarında bölüm derslerine geçmeden önce temel bilim dersleri ile genel kültür derslerinin okutulmasındaki ana gerekçe, öğrencilerin ortaöğretimdeki muhtemel eksiklerini telafi etmektir (Stearns, 2002: 44).

Fen-Edebiyat Fakültelerini kurtarmada mezunlara öğretmenlik hakkının tanınması ise, bu aşamada en önemli can simidi olarak görülmüştür. Ancak bu durum, öğretmen yetiştirmede Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültelerini karşı karşıya getiren bir gelişme olmuştur. İşte bu çalışmanın temel amacı Türkiye'de Fen-Edebiyat Fakültelerinin öğretmen yetiştirmedeki rolünü tarihsel bir perspektif ile ortaya koymaktır. Çünkü Türkiye'de halen hizmet öncesi öğretmen eğitiminde Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakülteleri arasında sağlıklı bir ilişki kurulamamıştır. Öğretmen eğitiminde Eğitim Fakülteleri, Fen-Edebiyat Fakülteleri, Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer ilgili paydaşlar arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulması, öncelikle yaşanan rol çatışmalarının önlenmesine bağlıdır. Bunun için de paydaşların rollerinin açıkça ortaya konulması gerekir. Ayrıca temel alan bilgisi, pedagoji bilgisi, genel kültür bilgisi ve öğretmenlik uygulaması gibi çok farklı boyutları olan öğretmen yetiştirme sorumluluğunun sadece Eğitim Fakültelerine yüklenmesi de doğru bir yaklaşım değildir. Dolayısıyla Türkiye'de geçmişten günümüze öğretmen yetiştirmenin önemli bir paydaşı olagelmiş Fen-Edebiyat Fakültelerinin Türkiye'de hizmet öncesi öğretmen eğitimindeki rolünün ne olduğu, araştırmanın temel problem cümlesidir. Ayrıca Eğitim Fakültesi öğretim elamanlarının şimdiye kadarki araştırmalarında Fen-Edebiyat Fakültelerini yeterince konu edinmemiş olmaları bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir (Yüksel, 2011: 110).

Yöntem

Türkiye'de Fen-Edebiyat Fakültelerinin öğretmen yetiştirmedeki değişen rolünün araştırıldığı bu çalışma doküman incelemesi yöntemine göre tasarlanmıştır. Araştırmanın temel veri kaynağını Osmanlı'dan günümüze paydaş kurumlar (Yüksek Öğretim Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı gibi) tarafından alınan kararların yer aldığı dokümanlar oluşturmıştır. İlgili dokümanlar içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Dokümanlardan elde edilen veriler sırasıyla önce kavramsallaştırılmış, ardından bu kavramlara göre mantıksal bir çerçeve oluşturulmuş ve temalar belirlenmiştir. Böylece verilerin içindeki gerçeklerin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 227).

Bu aşamada Türkiye'de geçmişten günümüze Fen-Edebiyat Fakültelerinin öğretmen yetiştirmedeki rolünde önemli değişimlere neden olan kırılma dönemleri dikkate alınarak 1982 öncesi, 1982- 1997 arası, 1997 reformu ve sonrası olarak alt dönemler belirlenmiştir. Elde edilen bulgular ilgili literatür aracılığı ile tartışılarak Türkiye'de halen önemli bir tartışma konusu olan öğretmen yetiştirme sistemi ile ilgili bazı öneriler ortaya konulmuştur.

Bulgular ve Yorum

1982 öncesi

Türkiye’de öğretmen yetiştirmede Fen-Edebiyat Fakülteleri ilk olarak Osmanlı döneminde etkili olmaya başlamıştır. Fen-Edebiyat Fakültelerinin bu etkisi öğretmen yetiştirmede üniversite etkisi olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu etki iki ana boyutta ortaya çıkmıştır: Birincisi *eğitim* biliminin akademik bir disiplin olarak üniversite bünyesinde yer almaya başlaması, diğeri ise dönemin öğretmen okulları olan Darülmualimin’in, dönemin üniversitesi olan Darülfünun’dan eğitim desteği almasıdır. Modern anlamda Türkiye’nin ilk üniversitesi olan Darülfünun bünyesinde Felsefe Bölümünde 1900 yılından itibaren *İlm-i terbiye* ve *Terbiye tedris usulü* derslerinin okutulmaya başlanması ile *eğitim* bilimi üniversite bünyesinde tanınmaya başlamıştır (Akyüz, 2016: 237). Özellikle 1923’te toplanan I. Heyet-i İlmiye toplantısında alınan karar gereğince Darülfünun- Edebiyat Fakültesi içinde Terbiye Darülmesaîsinin kurulması Türkiye’de eğitim bilimlerinin akademik bir kimlik kazanmasında bir milad olarak değerlendirilebilir (Tanır ve Aslan, 2019: 264).

Pedagoji bölümlerinin öğretmen eğitimindeki rolleri geçmişten günümüze tartışılmıştır. Dewey (2006), pedagoji bölümlerinin görevlerinin öğretmen yetiştirmekten çok alanda uzman ve lider yetiştirmek olduğunu savunmuştur. Dolayısıyla Türkiye’de pedagoji bölümleri öğretmen yetiştirmede uzun süre rol almamıştır. Öğretmen yetiştirmede esas rol, dönemin öğretmen okulları olan Darülmualimin’e ait olmuştur. 1891 yılında idadi ve sultanilerin öğretmen ihtiyacını karşılamak için Darülmualimin-i Âlî’nin açılmasından sonra öğretmen yetiştirmede üniversitenin etkili olmaya başladığı görülür. Ancak bu durum uzun süre alan bilgisi dersleri ile sınırlı olmuştur. Fransız modelinin etkisi ile 1908 yılından itibaren Darülmualimin-i Âlî öğrencileri, alan bilgisi derslerini Darülfünun’dan almaya başlamışlardır (Fındıkoğlu, 1948). Bu durum lise öğretmenlerinin üniversitede yetiştirilmesi düşüncesinin yaygınlaşmasında önemli bir başlangıç olmuştur.

1909 yılında birtakım ekonomik gerekçelerle Dârülmualimîn-i Âlî kapatılmış ve öğrencileri tamamen Dârülfünûna kaydırılmıştır (Satı, 1918). Dârülmualimîn-i Âlî’nin kapatılması konusunda iki iddia ortaya atılmıştır. Bunlardan biri, o yılki Maarif bütçesinin yetersizliği, diğeri ise Dârülfünûnun fen ve edebiyat kısımlarına yeterli sayıda öğrenci bulunamamasıdır. Derslerin Darülfünun’da verilmesi düşüncesine dönemin ünlü eğitimcisi Satı Bey karşı çıkmıştır. O’na göre alan bilgisi ve meslek bilgisi derslerinin tamamı Dârülmualimîn’de verilmelidir (Satı, 1910). Dönemin Maarif Nazırı Ferid Paşa da Dârülfünûnun alan uzmanları yetiştirmesini ve öğretmen yetiştirme işine talip olmamasını istemiştir (Ferid, 1910). Dârülmualimîn-i Âlî öğrencilerinin Dârülfünûnda ders görmeye başlaması, derslerin iki ayrı binada yapılmasına ve bu durumdan öğrencilerin şikâyetçi olmalarına neden olmuştur. 1911’de Dârülmualimîn-i Âlî, Dârülfünûndan ayrılmış, dersler yeniden Dârülmualimîn’de verilmeye başlanmıştır (Satı, 1918). Ancak iki sene geçmeden Dârülmualimîn-i Âlî tekrar kapatılmış ve talebesi yine Darülfünun’a gönderilmiştir. Dolayısıyla 1915 Nizâmnâmesi yayınlanana kadar, alan dersleri bazı senelerde Dârülfünûnda ve bazı senelerde Dârülmualimîn’de verilmiştir (Satı, 1918). 1915 yılından itibaren ise durum belirli bir istikrara kavuşmuş, Cumhuriyet döneminde de devam edecek şekilde uzun yıllar alan bilgisi dersleri üniversitede, meslek bilgisi dersleri ise Dârülmualimîn’de verilmiştir. Alan bilgisi derslerini üniversitede gören öğrenciler, öğretmenlik meslek bilgisi derslerini kendi okullarında akşam saatlerinde görmüşlerdir. Gündüzleri üniversitede ders gören, laboratuvarında çalışan öğrenciler akşamları yorgun olduklarından meslek derslerine karşı yeterince ilgi göstermemişlerdir. Bu derslere katılanlar, üniversitedeki derslere katılanların yarısından az olmuştur (Becerikli, 2019: 52). Yüksek Öğretmen Okulunun, üniversitenin bir öğrenci yurdu haline dönüşmüş olmasından sıkça şikâyet edilmiştir (Eşme, 2001).

Alan bilgisi derslerini belirleme yetkisi ilk yıllarda okula verilmiştir. Ancak zaman içinde okulun programı ile üniversitenin programı arasında çakışmalar meydana gelmiştir. Dolayısıyla Yüksek Öğretmen Okulu öğrencileri daha sonra üniversitedeki programa tamamen uymak durumunda kalmış, bu durum Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerinin gereğinden fazla alan bilgisi dersi almasına neden olmuştur (Becerikli, 2019: 50). 1915 Nizâmnâmesi ile Âlî şubesi, eğitim-öğretim takvimi ve sınav dönemleri bakımından Dârülfünûn’a bağlanmıştır. Derslerin Dârülfünûn’da görülmesinin öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin aksamasına neden olduğu ve derslerin tamamen Dârülmualimîn’de verilmesi gerektiği ileri sürülmüştür (Gövsa, 1923).

Türk milli eğitiminin en üst karar alma mercii olan, ilki 1923 yılında toplanan ve Milli Eğitim Şuralarının temelini oluşturan 1924- II. Heyet-i İlmiye toplantısında öğretmen yetiştirme ile ilgili önemli kararlar alınmıştır. Bu toplantıda Dârülmualimîn-i Âlî’nin ismi Yüksek Muallim Mektebi olarak değiştirilmiş, Yüksek Muallim

Mektebi mali ve idari açıdan bakanlığa, akademik yönetim açısından ise Darülfünun'a bağlanmıştır (Öztürk, 2007). Okulun süresi ilk üç yılı üniversitedeki alan dersleri, son senesi de uygulama dersleri olmak üzere dört yıl olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda müfredat programlarının değiştirilmesi de gündeme gelmiştir. Okula, üniversiteyi kazanmış olan lise mezunları, bütün ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmak üzere yatılı olarak alınmışlardır. Bunun karşılığında öğrencilerden kefalet senedi talep edilmiş, öğrenciler ülkeye ilk olarak 8, daha sonraki tarihlerde 10 yıl hizmet vermeyi taahhüt etmişlerdir. Dönemin Cumhuriyet Gazetesinde (03.07.1924), Yüksek Muallim Mektebinin ilk yönetmeliğinde, okulun müdür ve yardımcısının üniversitenin Fen ve Edebiyat Fakültesi müderrisler meclisi tarafından üçer sene müddetle seçilmesine ve Bakanlık tarafından atamalarının yapılmasına karar verildiği haberi yer almaktadır (Becerikli, 2019: 33-34). Üniversiteye müdür seçimi için müdahil olma hakkı verilmesi ve Bakanlığın denetleme yetkisinin olmaması, tartışmaları beraberinde getirmiştir. Daha sonra yeni bir talimatname hazırlanmış, Yüksek Muallim Mektebi teşkilat olarak tamamen Bakanlığa bağlanmıştır. Böylelikle okulun yönetsel işlerine müdahil olma yetkisi, üniversitenin elinden alınmıştır. Talimâtnameye göre eğitim-öğretim eskiden olduğu gibi ikili olarak devam etmiştir. Alan dersleri üniversiteye bırakılmıştır. Ancak okulun öğretmenler kurulunda, okuldaki idareciler ve öğretmenlerin yanı sıra üniversitedeki öğretim elemanları da yer almıştır. Cumhuriyet Gazetesindeki (03.07.1924) Darülfünun'un ilanına göre Yüksek Muallim Mektebine yatılı ve gündüzlü öğrenci alınacağı duyurulmuş ve okula girme şartı, "üniversite Fen veya Edebiyat Fakültelerine kayıtlı olunması" olarak belirtilmiştir (Becerikli, 2019: 154). 1925 Talimâtnamesinde ise okulun öğrencilerinin alan derslerini bitirdikten sonra staj dönemine geçebilmeleri için bir sınava tâbi tutulacağı belirtilmiştir. Bu sınav uygulaması 1940 yılına kadar devam etmiştir (Becerikli, 2019: 85).

Yüksek Muallim Mektebi, kuruluşundan itibaren tartışmalara konu olmuş ve okulun misyonunu yeterince yerine getiremediği gerekçesiyle birinci (1939), üçüncü (1946), dördüncü (1949) ve yedinci maârif şûralarında (1962) okulun yeniden yapılandırılması ya da kapatılması gündeme gelmiştir. 1924'de Baltacıoğlu tarafından öğrencilerin akademik ve mesleki yönden daha nitelikli yetiştirilmeleri için Yüksek Öğretmen Okulu'nun Darülfünun'a verilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir (Baltacıoğlu, 1932). Ayrıca 1933'te okulun Ankara'ya nakledilerek Gazi Terbiye Enstitüsüne yerleştirilmesi ve okul binasının Tıp Fakültesine tahsis edilmesi planlanmıştır (Öztürk, 2007). Yüksek Öğretmen Okulunun yeniden yapılandırılması ile ilgili en ciddi tartışmalar 4. Maârif Şûrasında yaşanmıştır. Şûra komisyonunun raporunda öğrencilerin Pedagoji Enstitüsünden ders almaları ve öğretmenlik meslek derslerinin Yüksek Öğretmen Okulunun tekeline çıkarılıp üniversiteye bırakılmasına yönelik bir karar alınmıştır (MEB, 1949: 140).

Daha çok Alman üniversiteleri model alınarak geliştirilen 1933 üniversite reformu gereğince Dârülfünûn, İstanbul Üniversitesi adını almıştır. Yüksek Muallim Mektebinin adı da 1930'lu yıllarda Yüksek Öğretmen Okulu olarak değiştirilmiştir. Üniversite reformunun mimarı Albert Malche (1939) hazırladığı raporunda; Edebiyat Fakültesi içindeki Pedagoji kürsüsünün Yüksek Öğretmen Okulu ile bağlarının kopuk olmasından şikâyet etmiştir. Ayrıca Malche, Yüksek Öğretmen Okulundaki öğretmenlik meslek derslerini ve uygulamalarını yetersiz görmüştür. (Malche, 1939). Günümüzde etkileri halen tartışılan 1933 üniversite reformu, kimilerine göre millileştirme çabalarının bir yansıması, kimilerine göre ise politik saiklerle ve de akademik kriterler gözetilmeksizin birçok deneyimli hocaanın (157 kişi) üniversite dışına atılmasına neden olan ideolojik bir harekettir (Erdem, 2012: 388).

1940 yılına kadar üniversite öğretim üyeleri, Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerinin alan bilgisi derslerini yürütmenin yanı sıra okulda *müzakereci öğretmen* olarak da görev yapmışlardır. Müzakereci öğretmen olarak görev yapan üniversite öğretim elemanları, fakültelerde verilmiş olan derslerin çeşitli uygulamalar ve seminerler aracılığıyla bir nevi müzakeresini yapmak ve öğrencilere çeşitli konularda rehberlik etmekle görevlendirilmişlerdir. Bu müzakereci öğretim üyeleri ayrıca her öğrenci için öğretmenlik yeterliliği konusunda rapor hazırlamışlardır. 1954 yönetmeliğinde bu müzakereci öğretmenler öğretim üyelerinden değil, okulun öğretmenlerinden seçilmeye başlamıştır (Becerikli, 2019: 118-119). 1946 tarihli üniversiteler yasası ile Fen-Edebiyat Fakültelerinin Yüksek Öğretmen Okulu ile arasındaki irtibatı zayıflatan önemli bir karar alınmıştır. Buna göre öğretim üyelerinin üniversite dışında görev almaları yasaklanmış, bu durum Yüksek Öğretmen Okulundaki eğitim-öğretim kalitesini derinden etkilemiş ve okulun öğrenci sayısı hızla azalmıştır. Ancak üniversiteden öğretim elemanlarının bir müddet daha gelmeye devam ettiği bilirse de Yüksek Öğretmen Okulunun sadece bir yurt haline dönüşmesi önlenememiştir (Eşme, 2001; Gelişli, 2006).

1949 tarihli 4. Milli Eğitim Şurası öncesinde hazırlanan ve öğretmen yetiştirme sistemini ele alan bir proje raporunda öğrencilerin sadece üniversitedeki alan bilgisi derslerine önem verdiği, öğretmenlik meslek derslerine yeteri kadar zaman ayırmadıkları ve pedagojik formasyon yönünden eksik kaldıkları görüşü ortaya konulmuştur.

Sorunun çözümü adına öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin Yüksek Öğretmen Okulunun tek elinden çıkarılıp üniversiteye bırakılmasına yönelik bir karar alınmıştır (MEB, 1949: 141-142). Dönemin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu da; lise öğretmeninin Yüksek Öğretmen Okulunda değil, üniversitede yetiştirilmesi gerektiğini düşünmektedir (Becerikli, 2019: 312).

1949-1950 yıllarında Yüksek Öğretmen Okulu kapanmış, 1951'de ise Çapa'daki yeni binasında eğitime tekrar başlamıştır. 1954 yılında Yüksek Öğretmen Okulu ile ilgili yeni bir yönetmelik yayınlanmıştır. Bu yönetmelikte de öğrencilerin alan bilgisi derslerini üniversiteden alacakları bilgisine yer verilmiştir. 1950-1960 yılları arası Demokrat Parti Döneminde eğitim alanında çoğunluğu ABD'den pek çok uzman Türkiye'ye davet edilmiş, eğitim sisteminin bir türlü çözilemeyen çeşitli sorunları hakkında raporlar hazırlanmıştır. Bu dönemde Maaske (1955) tarafından hazırlanan "Türkiye'de öğretmen yetiştirme" hakkındaki raporda İstanbul Üniversitesi ile Yüksek Öğretmen Okulunun birlikte yürüttüğü öğretmen yetiştirme programında, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin ikinci plana atılmasından şikâyet etmiştir.

1960'lı yıllarda Yüksek Öğretmen Okulunun Eğitim Fakültesine dönüştürülmesi ile ilgili girişimlerin arttığı görülür. 1962 yılında toplanan 7. Milli Eğitim Şurasında, "yüksek öğretmen okullarının üniversiteye bağlı veya müstakil bir Eğitim Fakültesi hâline getirilmesi, öğrencilerinin alan bilgisi derslerini üniversitenin ilgili fakültelerinde, pedagojik formasyon eğitimlerini ise Eğitim Fakültesinde almaları" teklif edilmiştir (MEB, 1962: 218). Böylece eğitim alanında uzman, yönetici ve araştırmacı personelin yetiştirilmesi öngörülmüştür. Nitekim İstanbul Üniversitesi ve Dil Tarih Coğrafya Fakültesi bünyesindeki pedagoji bölümlerinin eğitim bilimlerine katkısı yeterli görülmemiştir. Bu vesileyle 1964'te Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi kurulmuş ve 1965'te faaliyete geçmiştir. Daha çok araştırma odaklı olarak çalışan bu fakülte de uzun bir süre öğretmen yetiştirme odaklı olarak faaliyet göstermemiştir (Karakütük, 2006). Ayrıca 1960'lı yıllarda üniversitelerin Fen-Edebiyat Fakültelerinden istenilen sayıda öğretmen çıkmadığı ve üniversite öğrencilerinin öğretmen olmaya istekli olmadığı gerekçesiyle yüksek öğretmen okullarının sayılarının artırılması uygun bir strateji olarak benimsenmiştir. Bu strateji gereğince o güne kadar lise öğretmeni yetiştirmek için sadece Çapa Yüksek Öğretmen Okulu varken, 1959'da Ankara'da ve 1965'te İzmir'de Yüksek Öğretmen Okulu açılmıştır. Ayrıca 1964 yılından itibaren Yüksek Öğretmen Okuluna daha çok ilk öğretmen okulu son sınıf öğrencilerinden başarılı olanlar ile kısmen lise mezunu olup üniversiteye yerleşenler arasından öğrenci kabul edilmeye başlanmıştır. Oysa bu tarihten önce okula sadece lise mezunu şartını taşıyan öğrenciler alınmıştır (Becerikli, 2019).

1982 öncesinde öğretmen eğitimini üniversite seviyesine çıkarmaya dönük en önemli girişim 1973 tarihli 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile gerçekleşmiştir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, tüm öğretmenlerin yükseköğretim mezunu olmasını şart koşturmaktadır. Tüm öğretmenlerin yükseköğretim mezunu olmasının şart koşulması, öğretmen yetiştiren kurumların Milli Eğitim Bakanlığından üniversitelere devredilmesine yönelik tartışmaları tekrar ve daha kuvvetli bir şekilde başlatmıştır. Ayrıca 1972 yılında kapsamlı bir Yüksek Öğretmen Okulu yönetmeliği yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre; üniversite öğretim elemanlarına Yüksek Öğretmen Okulunda çeşitli görevler verilmiştir. Öğrencilerin branşlarına göre laboratuvar, seminer ve uygulama çalışmalarını yönetmek, ders ve konferans vermek, kendilerine verilmiş olan öğrencileri üniversitede takip etmek, öğrencilere rehberlik yapmak ve öğretmenler kurulu toplantılarına katılmak bu kapsamda tanımlanan görevlerdir (MEB, 1972). Ayrıca 1972 yönetmeliğinin ardından üniversite den gelen öğretim elemanlarının ücretlerinin yeniden düzenlenmesi ve artırılmasını talep eden bir rapor hazırlanmıştır (Becerikli, 2019: 154). Bu ve benzeri düzenlemeler, öğretmen yetiştirmede üniversitelerin rollerinin artmasını sağlamıştır. Bu kapsamda bazı üniversitelerin Fen-Edebiyat Fakülteleri içinde pedagoji bölümleri açılarak pedagojik formasyon programı yoluyla öğretmen yetiştirilmiştir. Ayrıca bazı üniversitelerde lisans düzeyinde öğretmenlik programları açılmıştır. Dolayısıyla üniversite çatısı altında öğretmen yetiştirme çabaları yoğunluk kazanmıştır (Küçükahmet, 1976: 47).

1970'li yıllarda bir yandan öğretmen eğitiminin üniversite seviyesine çıkartılmasına dönük çabalar artmış, diğer yandan da ülkenin artan öğretmen ihtiyacını karşılayabilmek adına, hızlandırılmış ve mektupla öğretim gibi öğretmenlik mesleğinin itibarını iyice azaltan birtakım uygulamalar da söz konusu olmuştur. Esasen bu uygulamalar öğretmenlik mesleğinin üniversitelere bırakılmasının haklı gerekçelerini oluşturmuştur (Yüksel, 2011: 54). 1972-1973 eğitim-öğretim döneminde Yüksek Öğretmen Okulunda bursluluk sistemine geçilmiştir. Burs alan öğrencilerin öğretmenlik meslek derslerini Yüksek Öğretmen Okulunda görme zorunluluğu ortadan kaldırılmış, alan dersleri gibi öğretmenlik meslek derslerinin de üniversitede verilmesi uygun görülmüştür. Yatılı sisteme bir alternatif olarak bursluluk sisteminin getirilmesi ile bir nevi o dönemde yaşanan öğrenci olaylarının önlenmesi amaçlanmıştır. O dönemde Yüksek Öğretmen Okulunda milliyetçi öğrencilerin, İstanbul Üniversitesinde ise

devrimci öğrencilerin baskın olduğu bir çatışma ortamı söz konusudur (Becerikli, 2019: 229). 1978 yılında son Yüksek Öğretmen Okulu yönetmeliği hazırlanmış ve bu yönetmelikte burslu öğrencilerin dışındaki mevcut öğrencilerin de yatılılığı kaldırılmıştır. Dolayısıyla liselere öğretmen yetiştirmede Yüksek Öğretmen Okulu tamamen saf dışı bırakılmıştır (Resmi Gazete, 1978).

1982- 1997 Arası Dönem

1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında toplanmıştır. İlgili kanun çerçevesinde (1982 Anayasasının 130. ve 131. maddelerinde de belirtildiği üzere) Yükseköğretim Kurulu, tüm yükseköğretimden sorumlu tek kuruluş haline getirilmiştir. Yine bu kapsamda 1982 tarih ve 41 sayılı kanun hükmünde kararname ile bütün kademe öğretmenlerinin aynı çatı altında yetiştirilmesi ve Yüksek Öğretmen Okullarının Eğitim Fakültelerine dönüştürülerek öğretmen yetiştirmenin üniversitelere devredilmesine karar verilmiştir (Resmi Gazete, 1982). Böylece öğretmen yetiştirme işi YÖK denetiminde tek bir çatı altında kontrol edilerek tamamen üniversitelere devredilmiştir. Ayrıca 1982 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan 13 enstitü yeterince akademik personel bulunmamasına rağmen tabelaları değiştirilerek eğitim fakültesine dönüştürülmüştür. Daha sonra bazı üniversiteler, bu enstitüden dönme eğitim fakültelerini akademik personel yetersizliği gerekçesiyle kapatmışlardır. Ayrıca 1989–1990 öğretim yılında, iki yıllık eğitim yüksekokullarının süresi dört yıla çıkartılmış, ardından da bu kurumlar Eğitim Fakültelerine dönüştürülmüştür. Sonuçta 1990'ların başında önemli sayıda ilkökul öğretmenleri ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Sorunu aşmak için ise MEB yükseköğretimin herhangi bir bölümünden mezunları sınıf öğretmeni olarak atama yolunu tercih etmiştir.

Ayrıca 1982 yılında YÖK'ün 82/367 sayılı kararı ile bütün Eğitim Fakültelerinde, öğretmenlik bilgisi dersleri için Eğitim Bilimleri Bölümünün kurulmasına karar vermiştir. Sonraki yıllarda, Eğitim Fakültesi olmayan üniversitelerin Fen-Edebiyat Fakültelerinde de, Eğitim Bilimleri Bölümü kurulmuştur. Öğretmen yetiştiren tüm kurumların tek bir çatı altında toplanması kararı, 1980 öncesinde yaşanan siyasi olayların ve çatışma ortamının tekrar oluşmasını önlemeye dönük bir girişimdir. 1983-1985 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı yapan Vehbi Dinçerler'in üniversitede yetişen öğretmenlerin kalitesinin düşük olduğunu ileri sürmesi bu konuda bir uzlaşmanın olmadığını da göstermektedir (Yüksel, 2011: 57). Nitekim 1988 yılında düzenlenen 12. Milli Eğitim Şurasında öğretmen yetiştiren tüm kurumların eskiden olduğu gibi tekrar MEB bünyesine alınması yönünde karar alınmıştır (MEB, 1988).

Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin tamamen üniversite seviyesine çıkartılması öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin akademik bir kimlik kazanmasında etkili olmuştur. Ayrıca Osmanlı'dan beri alan bilgisi derslerini çoğunlukla üniversite öğretim elemanlarından alan öğretmen adayları, öğretmenlik meslek bilgisi derslerini de tamamen üniversite hocalarından almaya başlamışlardır. Öğretmenlik meslek bilgisi alanında da akademik çalışmalarda önemli bir artış yaşanmıştır. Öğretmenler de eğitimin farklı boyutlarında yüksek lisans ve doktora yapma olanağına sahip olmuşlardır. Ancak bu yeni dönemde öğretmen yetiştirmedeki rol çatışması yeni bir boyut kazanmıştır. Önceden Milli Eğitim Bakanlığı ile Fen-Edebiyat Fakülteleri arasında yaşanan sorunlara bu kez bir de Eğitim Fakülteleri eklenmiştir. Özellikle Eğitim Fakültelerinin üniversite ile bütünleşmesi sorunlu olmuş ve adeta bir doku uyumsuzluğu yaşanmıştır (Şişman, 2000). Eğitim Fakülteleri ve Fen-Edebiyat Fakülteleri arasında etkili bir işbirliği gerçekleştirilememiş, pek çok durumda Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakülteleri arasında yapılan iş açısından tekrarlar ortaya çıkmıştır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda da belirtilen öğretmen yetiştirmenin üç temel boyutu olan alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür bilgisinin tamamen Eğitim Fakültelerinde verilmesi ve öğretmen eğitiminin tek bir merkezden yönetilmesi konusunda bir başarı elde edilememiştir. Daha önceden uzun yıllar Fen-Edebiyat Fakülteleri tarafından yürütülen alan bilgisi derslerinin de Eğitim Fakültesi hocaları tarafından yürütülmek istenmesi, Eğitim Fakülteleri içinde çok sayıda alan bilgisi öğretim elemanının istihdam edilmesine neden olmuştur. Bu durum bir süre sonra Eğitim Fakültelerinin ikinci bir Fen-Edebiyat Fakültesine dönüşmesi sorununu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Eğitim Fakültelerinin alan öğretmenliği programları ile Fen-Edebiyat Fakültelerinin programları arasında büyük ölçüde benzerlikler oluşmuştur. Sonuçta Eğitim Fakültelerinin varlığı sorgulanmaya başlamıştır. Alan bilgisi derslerinin Eğitim Fakültesi hocaları tarafından yürütülmek istenmesine benzer şekilde, temel bilimlere ilişkin dersler, zaman zaman mühendislik fakültelerinde de bu fakültenin hocaları tarafından yürütülmek istenmişse de, bu durum en çok eğitim fakültelerini etkilemiştir.

Ayrıca bu dönemde Eğitim Fakültelerinde alanın öğretimine yönelik uzman akademisyen eksikliği kritik bir

ihtiyaç haline gelmiştir. Bu ihtiyacın karşılanması için yurtdışına lisansüstü eğitim için çok sayıda öğrenci gönderilmiştir. Diğer bir önemli sorun ise eğitim bilimlerindeki bir öğretim elemanının, tüm eğitim derslerini okutabileceği düşüncesinin yerleşmesidir (Yüksel, 2011: 56). Tüm bu sorunlar öğretmen yetiştirmenin üniversite bünyesine alınmasının da tartışılır hale gelmesine neden olmuştur.

12. Milli Eğitim Şurasında MEB ile YÖK arasındaki işbirliğinin önemi tekrar vurgulanmıştır. 1993 yılındaki 14. Milli Eğitim Şurasında ise bu iş birliğini oluşturmak için *Öğretmen Yetiştirme Koordinasyon Kurulu*'nun oluşturulması kararlaştırılmıştır (MEB, 1993). Esasen 1982'den sonraki tüm şura toplantılarında MEB ile YÖK arasında etkili bir iletişimin sağlanması gerektiğine vurgu yapılmıştır. 1996 yılı 15. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlara bakıldığında da, esasen öğretmen yetiştirme konusunda bir kafa karışıklığı yaşandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca 15. Milli Eğitim Şurasında öğretmenlerin öğretmen üniversitelerinde yetiştirilmesi istenmiştir (MEB, 1996). Benzer talep 18. Milli Eğitim Şurasında da dile getirilmiştir (MEB, 2011). Esasen Türkiye'de ilk defa bir öğretmen üniversitesinin kurulması 1946 3. Milli Eğitim Şurasında dile getirilmiştir (MEB, 1946). Ayrıca öğretmen yetiştiren fakültelerin gelişmiş çevrelerde açılması, Eğitim Fakültelerinin esas kaynağının Öğretmen Liseleri olması, öğretmenlerin lisansüstü eğitime yönlendirilmesi, hizmet içi eğitime önem verilmesi ve öğretmenlikle ilgili araştırma ve geliştirmelerin desteklenmesi ve bu amaçla bir Millî Eğitim Akademisinin hayata geçirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır (MEB, 2011).

1998 Reformu ve Sonrası

1994 – 1998 yılları arasında Yüksek Öğretim Kurumu ve Dünya Bankası işbirliğiyle *Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi* adıyla kapsamlı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kapsamında 1998 yılında Eğitim Fakülteleri bölümleri, milli eğitim okul yapılaşmasına uygun şekilde öğretmen yetiştirmeyi esas alarak yeniden yapılandırılmıştır. Bu yapılandırmanın temel gerekçesini, Eğitim Fakültelerinin asıl amacı olan öğretmen yetiştirme görevinden uzaklaşmaları oluşturmuştur (YÖK, 2007: 49). Bu düzenlemeye göre eğitim fakültelerinde; İlköğretim, Ortaöğretim, Fen ve Matematik Alanları Öğretmenliği ile Ortaöğretim Sosyal Alanlar Öğretmenliği, Eğitim Bilimleri, Türkçe Eğitimi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, Yabancı Diller Eğitimi, Güzel Sanatlar Eğitimi, Beden Eğitimi, Özel Eğitim gibi bölümler oluşturulmuştur. Projeye göre ilköğretim öğretmenlikleri programlarındaki alan dersleri, bünyesinde Fen-Edebiyat Fakültesi olan üniversitelerde, bu fakültelerden alınacaktır. Bu alan derslerinin Fen- Edebiyat Fakültesi kodu ile verilmesi esas tutulmuştur. Ancak Fen-Edebiyat Fakültelerinin bulunmadığı veya yeterli olmadığı durumlarda alan dersleri Eğitim Fakülteleri öğretim elemanları tarafından da verilebilecektir. Ortaöğretim alan öğretmenleri ise 3,5+1,5 veya 4+1,5 şeklinde formüle edilen lisans+tezsiz yüksek lisans programları ile yetiştirilecektir (YÖK, 1998).

1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren geçerli olmak üzere ortaöğretim alan öğretmenleri için iki tür program uygulanmıştır. Birincisine göre üniversiteye giriş sınavında ortaöğretim alan öğretmenliğini kazanan öğrenciler ilk 7 yarıyıl derslerini Fen-Edebiyat Fakültelerinin ilgili bölümlerinde alarak başarı ile tamamladıktan sonra, son yarıyılta eğitim fakültesinde öğretmenlik meslek bilgisi derslerini alarak lisans diploması almaya hak kazanmışlardır. Ardından bu öğrenciler ortaöğretim alan öğretmenliği için tezsiz yüksek lisans programına doğrudan kaydedilerek en çok iki yarıyılta tezsiz yüksek lisans mezunu olabilmektedirler. İkinci uygulama ise (4+1,5 yıl) üniversite sınavında alan fakültesini kazanıp, bölümünü başarıyla tamamlayan ve öğretmen olmak isteyen öğrencilerden not ortalamasına göre tezsiz yüksek lisans şartlarını sağlayanlar için uygulanan ve lisans mezuniyetinden sonra en çok üç yarıyıl süren bir tezsiz yüksek lisans programıdır. İlk 7 yarıyılta alınan derslerin tamamı alan bilgisi ve genel kültür dersleridir. Bu dersler Fen-Edebiyat Fakültesinin ilgili bölümünden alınmaktadır.

1997-1998 Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılandırılması sürecinde, Eğitim Fakültelerinin Fen-Edebiyat fakültelerinden ayrıştırılması yolunda bazı radikal kararlar alınmıştır. Bu kapsamda Eğitim Fakültesindeki kadrolu alan bilgisi öğretim elemanlarının Fen-Edebiyat fakültelerine geçmelerine izin verilmiştir. Bu geçişi bir nevi zorlamak adına Eğitim Fakültesi bünyesindeki lisansüstü derslerin ve lisansüstü tez çalışmalarının eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme alanında olması şart koşulmuştur. Ayrıca Eğitim Fakültelerinin ilgili bölümlerine atanacak yeni öğretim elemanlarının eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme alanından olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu dönemdeki düzenlemeler Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Fen-Edebiyat Fakültelerinden ayrıştırılması adına en radikal düzenlemelerdir ve Eğitim Fakültelerinde ciddi bir kimlik duygusu oluşturmuştur. Ayrıca 1998'de Eğitim Fakülteleri bir nevi Öğretmen Fakülteleri haline getirilmiştir. Bu nedenle öğretmen yetiştirme programlarındaki öğretmenlik meslek dersleri içinde daha önceden okutulan Eğitim Felsefesi ve Eğitim Sosyolojisi gibi temel eğitim

dersleri programlardan kaldırılmıştır (Yüksel, 2011: 107). Böylece öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin daha uygulamaya dönük hale getirildiği belirtilmiştir. 1999 yılı 16. Milli Eğitim Şurasının ana temasını mesleki ve teknik eğitim oluşturmuş ve Şurada mesleki ve teknik eğitim okullarına öğretmen yetiştiren fakültelerde okutulan öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin, öğretmenlerin mesleki faaliyetleri ile uyumlu olmadığı, yetersiz olduğu ve yeniden düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir (MEB, 1999). Ayrıca Eğitim Felsefesi ve Eğitim Sosyolojisi gibi temel eğitim derslerinin lisansüstü düzeyde okutulmasının daha uygun olduğu düşünülmüştür.

1998 yeniden yapılanmasının amacına ulaşabilmesi için başta öğretim elemanı olmak üzere, fiziki kapasite, finansman, teknoloji vb. önemli sorunlar söz konusu olmuştur (Aydın, 1998). Özellikle Eğitim Fakültelerinde alanın öğretimine yönelik uzman akademisyen eksikliği, kritik bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu kapsamda uzman akademisyen eksikliğini giderebilmek için başta ABD olmak üzere yurtdışına lisansüstü öğrenim için çok sayıda öğrenci gönderilmiştir. Bu öğrencilerin ülkeye geri dönmesi, üniversitelerde görev alması, alanın öğretiminin alan bilgisinden ve temel eğitim bilimlerinden akademik olarak tamamen ayrı olduğunun anlaşılması ve Türkiye'deki üniversite camiasında kabul edilmesi uzun zaman almıştır. Bu süreç devam ederken 1998 yeniden yapılanmasının uygulanmasında önemli başka sorunlar da ortaya çıkmıştır. Alan bilgisi çalışan Eğitim Fakültesi akademisyenlerinin önemli bir kısmı Fen-Edebiyat Fakültelerine dönüş yapmamıştır. Alan bilgisi derslerinin Fen Edebiyat koduyla verilmesi kuralına yeterince uyulmamıştır. Özellikle "ortaöğretim alan öğretmenliklerinde alan bilgisi ve genel kültür derslerinin Fen-Edebiyat Fakültelerinde verilmesi" uygulaması yeterince gerçekleştirilememiştir.

Buna karşılık alan bilgisi ve genel kültür derslerinin Fen-Edebiyat Fakültelerinde verilmesine ilişkin uygulamayı ülkenin en gözde bazı üniversitelerinin başarı ile uygulamaya devam ettiklerini de belirtmek gerekir. 2006 yılı 17. Milli Eğitim Şurasında, Eğitim Fakültelerinin MEB'e bağlı okullar ve üniversitelerin diğer fakülteleriyle işbirliği yapmasının önemine vurgu yapılmıştır (MEB, 2007). Ancak bu işbirliği ve koordinasyonun sağlanamaması nedeniyle 1998 yılındaki yeniden yapılanmanın ömrü çok uzun olmamıştır. 2006 düzenlemesinde 3.5+1.5 olarak da bilinen uygulamanın yerine, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri yıllara dağıtılarak, 5 yıllık birleştirilmiş eğitime geçilmesine karar verilmiştir. 2008 yılında ise diğer fakülteler için devam eden tezsiz yüksek lisans programının süresi derslerin kredileri düşürülerek bir yıla indirilmiştir. 2010 yılında tezsiz yüksek lisans uygulamaları tamamen kaldırılmıştır. 2014 yılında ise YÖK'ün aldığı bir kararla ortaöğretim alan öğretmenliklerinin süresi 5 yıldan 4 yıla indirilmiştir.

2009 yılında öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin Fen-Edebiyat ve diğer alan fakültelerinde lisans eğitimi esnasında verilmesi kabul edilmiştir. Yani 1998 öncesinde olduğu gibi pedagojik formasyon sertifika programına geri dönülmüştür. 2010 yılında YÖK Öğretmen Yetiştirme Türk Milli Komitesi toplantısında, bir Fen-Edebiyat mezununun pedagojik formasyon alabilmesi için diploma notunun 4 üzerinden en az 2.5 ve formasyon eğitimi süresinin ise iki yarıyıl olmasına yönelik bir karar alınmıştır. Ancak bu karar da uygulanamamış, bir süre sonra mezun durumunda olmayanlara ve de not ortalaması düşük olanlara da formasyon eğitimi verilmeye başlanmıştır. Ayrıca önce formasyon eğitimini her üniversitenin veremeyeceği yönünde karar alınmış, ardından çok sayıda üniversite bu eğitimi verme hakkı kazanmıştır. Yine pedagojik formasyon kontenjanları YÖK tarafından kontrol edilirken, 2015 yılında yine YÖK tarafından alınan kararla kontenjan belirleme yetkisi üniversitelere bırakılarak birkaç yıl içinde pedagojik formasyon sertifikası alan öğretmen aday sayısı milyonun üzerinde bir sayıya ulaşmıştır. Bu çelişkili uygulamalar pedagojik formasyon eğitiminin tartışmalı hale gelmesinde etkili olmuştur.

2018 yılında Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk; pedagojik formasyonun kaldırılacağını belirterek, Kamu Personeli Seçme Sınavını kazanıp öğretmen olarak atanmaya hak kazanan Eğitim Fakültesi dışındaki adaylara, devletin ücretsiz olarak pedagojik formasyon eğitimi vereceğini açıklamıştır. 2020 yılında yine Bakan Selçuk, 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi ile ilgili basın toplantısında; sertifikaya dayalı pedagojik formasyon uygulamasının kaldırılacağını ve yerine lisansüstü düzeyde Öğretmenlik Mesleği Uzmanlık Programı açılacağını belirtmiştir. Ancak bu lisansüstü Öğretmenlik Mesleği Uzmanlık Programının içeriği henüz netleşmemiştir. Ayrıca bazı üniversitelerde pedagojik formasyon sertifika programı halen devam etmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Eğitim Fakültelerinin dünyada yaklaşık yüz yıllık bir geçmişi vardır. Türkiye'de ise ilk Eğitim Fakültesi 1965 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulan Eğitim Bilimleri Fakültesidir. Ayrıca Türkiye'de öğretmen yetiştirmede Eğitim Fakülteleri ancak 1980'den sonra etkili olmaya başlamıştır. Özellikle 1980'li yıllardan önce Eğitim Fakülteleri öğretmen yetiştirmeden ziyade eğitim alanında araştırmacı, uzman ve yönetici personelin yetiştirilmesine odaklanmıştır. Kısacası Türkiye'de öğretmen yetiştirmede Eğitim Fakültelerinin deneyiminin çok

fazla olduğu söylenemez. Oysa Türkiye’de Fen Edebiyat Fakültelerinin öğretmen yetiştirmedeki etkisi 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır. Ayrıca öğretmen yetiştirmenin alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi, genel kültür ve öğretmenlik uygulaması gibi boyutları, geçmişten günümüze farklı kurumlar tarafından temsil edilmiştir. Alan bilgisi ve genel kültür dersleri uzun yıllar üniversite bünyesinde Fen-Edebiyat Fakültelerinde lisans düzeyinde gerçekleştirildiği halde, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin lise ve yüksekokul düzeyinde kaldığı, ancak 1980’den sonra lisans düzeyine yükseltilebildiği görülür. Uzun süre devam eden bu akademik düzey farklılığı, Fen-Edebiyat Fakülteleri ile Eğitim Fakülteleri arasında sağlıklı bir iletişimin sağlanmasını da zorlaştırmıştır.

1982 yılında yüksek öğretmen okulları ve eğitim enstitüleri Yüksek Öğretim Kurumu bünyesinde üniversitelere devredilmiş ve Eğitim Fakültelerine dönüştürülmüştür. O günden bugüne Eğitim Fakülteleri öğretmen yetiştirmede öncelikli kurum olarak yetkili hale getirilmiştir. Öğretmen yetiştirme sorumluluğunun üniversitelere devredilmesi; öğretmen yetiştirmenin bir uzmanlık alanı haline gelmesi, bu alanda bilimsel bilgi üretilmesi ve birikim sağlanması adına önemli bir gelişme olmuştur (Özoğlu, 2010: 11). Bununla beraber 1982’den itibaren öğretmen yetiştirmenin tüm boyutlarında eğitim fakültelerinin yetkin ve etkin hale geldiğini söylemek mümkün değildir. Buna karşılık Osmanlı’dan günümüze Türkiye’de Fen-Edebiyat Fakültelerinin öğretmen yetiştirmedeki etkisi sürekli olagelmıştır. Bu etki bazen artmış, bazen azalmış ancak hiçbir zaman ortadan kalkmamıştır.

Türkiye’de öğretmen yetiştirme konusundaki akademik çalışmaların önemli bir bölümü Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakültelerinden hangisinin daha iyi öğretmen yetiştirebileceği ile ilgili kısır bir çatışma üzerine odaklanmıştır. Oysa Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakülteleri arasında sağlıklı ve sürdürülebilir bir iletişimin nasıl sağlanabileceği üzerine çalışmalar yapılmamıştır. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin, Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerine göre daha fazla öğretmenlik motivasyonuna sahip olduklarını araştırmak, sadece malumun ilanıdır. Ancak Eğitim Fakülteleri üniversite bünyesine dâhil olduktan günümüze kadar öğretmen yetiştirme işinin sadece Eğitim Fakültelerinin işi olduğunu dile getirip diğer aktörlerin varlığını görmezlikten gelmek, çağımızın çok boyutlu öğretmen ihtiyacını karşılamak adına sorunun çözümüne katkı sağlayamaz. Esasen Fen-Edebiyat Fakülteleri sadece Eğitim Fakülteleri için değil, başta mühendislik fakülteleri olmak üzere tüm üniversite bünyesindeki fakültelelere temel bilimler ve sosyal bilimlere ilişkin alan bilgisi derslerini vererek üniversite eğitiminin temelini oluşturmaktadırlar. Ayrıca Fen-Edebiyat Fakültelerinin tek işlevi bilim adamı ya da araştırmacı yetiştirmek değildir. Önceden de ifade edildiği üzere temel dersler Fen-Edebiyat Fakültelerinde verildiğinden, bu fakülteler üniversitenin diğer tüm birimlerine kaynaklık etmektedirler. Dolayısıyla da Türkiye’de yeni kurulacak üniversitelerde Fen-Edebiyat Fakültesi bulunması zorunluluğunun kaldırılma kararının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca öğretmen yetiştirme işinin bütün boyutları ile sadece eğitim fakülteleri tarafından gerçekleştirilmesine yönelik taleplerin yersiz olduğunu söylemek mümkündür.

Birçok ülkede öğretmen yetiştirmenin temel ayaklarından akademik alan bilgisi ve genel kültür dersleri Fen-Edebiyat Fakültelerinde verilmektedir. Örneğin ABD’de alan bilgisi ve genel kültür derslerini bu fakültelerden alıp başarıyla tamamlayanlar ancak öğretmen yetiştirme programlarına başvuru yapabilmektedir (Özcan, 2011: 75). Türkiye’de ise halen öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yanı sıra temel alan bilgisi ve genel kültür derslerinin de çoğunlukla Eğitim Fakülteleri bünyesinde yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Temel alan bilgisi ve genel kültür derslerinin yürütülmesinde üniversitenin farklı fakültelerinden ve akademik alanlarındaki öğretim elamanlarından en etkin şekilde yararlanılması genel kültür ve alan bilgisi açısından yeterli öğretmenlerin yetiştirilmesi için önemlidir. Genel kültür ve alan bilgisi yetersiz olan bir öğretmen adayının çok iyi bir öğretmenlik meslek eğitimiye sahip olması da mümkün değildir (Özcan, 2011: 72). Dolayısıyla başta Fen-Edebiyat Fakülteleri olmak üzere diğer fakültelerle etkili bir iletişim sağlanması, öğretmen yetiştirmede üniversite ve kampüs imkânlarından daha fazla yararlanılması ve bu konuda daha kapsamlı bir bakış açısının oluşturulması önemlidir.

Buna karşılık öğretmen yetiştirme işinin Fen-Edebiyat Fakülteleri bünyesinde yapılmasına ilişkin taleplerin de gerçekçi olmadığı ortadadır. Nitekim Fen-Edebiyat Fakültelerinin esas misyonu öğretmen yetiştirmek değildir. Ayrıca Fen-Edebiyat Fakültelerinin öncelikle öğretmen yetiştirmeye odaklanmasının kendi kalitesini olumsuz etkileyeceği ortadadır (Yüksel, 2011: 46). Temel bilimler alanındaki istihdam politikasının hem mezunlar hem de yöneticiler tarafından sadece öğretmenlik çerçevesinde değerlendirilmesi de doğru değildir. Bütün gelişmiş ülkelerin temel bilimler alanında çok kuvvetli olmaları bir tesadüf değildir (Salman, 2016: 48). Bu nedenle Türkiye’de Fen-Edebiyat Fakültelerinin öğretmenlikten bağımsız olarak istihdam, mezun sayısı fazlalığı ve kalite sorununun ele alınması gerekmektedir. Ayrıca bu sorun Türkiye’de yükseköğretimin öncelikli bir problemidir. Fen-Edebiyat Fakültelerinin işlevini yerine getirebilmesi için az sayıda ve nitelikli öğrenci alımı yapılması gerekmektedir. Nitekim 2001-2009 arasında Eğitim Fakültelerinin kontenjanları sadece %16,5 artmışken, Fen-

Edebiyat Fakültelerinde %72'lik bir artış yaşanmıştır (Özoğlu, 2010: 24-25). Yani Fen-Edebiyat Fakültelerine yakın zamanda gece eğitimi ve uzaktan eğitim gibi uygulamalarla gereğinden çok fazla öğrenci alınması mezunlar için bir istihdam sorununu da kaçınılmaz şekilde ortaya koymuştur. Mezunların önemli bir bölümü bir çıkış kapısı olarak öğretmenliğe yönelmekte ve pedagojik formasyon sertifikası için Eğitim Fakültelerine başvurumaktadırlar.

2015 yılında YÖK tarafından alınan bir kararla pedagojik formasyon sertifika programları kontenjanlarını belirleme yetkisi üniversitelere bırakılmış ve ardından birkaç yıl içinde pedagojik formasyon sertifikası alan öğretmen adayı sayısı milyonun üzerinde bir sayıya ulaşmıştır. Mezun sayıları karşılaştırıldığında Türkiye'de sürekli toplumun gündemine getirilen atanamamış öğretmen sorunu, Eğitim Fakültelerinden ziyade, Fen-Edebiyat Fakültelerinden mezun olup pedagojik formasyon sertifikası alan aday sayısının fazlalığından kaynaklanmaktadır.

1998 yılındaki yapılanma yaşanan çok çeşitli problemler nedeniyle sürdürülememiştir. Bu süreçte bazı öğretmenlik programları yüksek lisans düzeyine yükseltilirken, bazılarının lisans düzeyinde kalması Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmenler arasında meslek saygınlığı, özlük hakları ve personel işlemleri açısından sorunlar meydana getirmiştir. Tezsiz yüksek lisans programlarında verilen eğitim bilimleri dersleri esasen daha önceden lisans düzeyinde okutulan derslerdir. Eğitim Fakültesini kazanan öğrencilerin alan bilgisi derslerini yürütme sorumluluğu Fen-Edebiyat Fakültelerine verilirken, Fen-Edebiyat Fakültelerinin mevcut öğrenci kontenjanlarında bir azaltmaya gidilmemiş ve Fen-Edebiyat Fakültelerinde aşırı bir öğrenci yığılması yaşanmıştır. Bundan dolayı Eğitim Fakültesi öğrencileri Fen-Edebiyat Fakültelerinde fazladan bir eğitim yükü olarak algılanmıştır. Daha da önemlisi Eğitim Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi ve ilgili enstitü arasında sağlıklı bir koordinasyon sağlanamamıştır. 1998'deki yeniden yapılanma, toplumda Fen-Edebiyat Fakülteleri öğrencilerine iş olanağı oluşturmaya dönük bir girişim olarak algılanmıştır (YÖK, 2007). Eğitim Fakültesi ortaöğretim alan öğretmenlikleri programlarına yerleşen öğrenciler 5 yılda öğretmen olurken, Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin 4 yılda öğretmen olabilmelerine olanak sağlayan uygulama, Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek puanla Eğitim Fakültelerine giren öğrencilerin ve de öğretim üyelerinin tepkilerini çekmiştir (Özoğlu, 2010: 11).

1998'de Eğitim Fakültelerinin yapılandırılması sürecinde alınan en radikal kararlardan birisi eğitim fakültesindeki kadrolu alan bilgisi öğretim elemanlarının Fen-Edebiyat Fakültelerine geçmelerinin sağlanmasına dönük girişimlerdir. Ancak Eğitim Fakültesindeki bu alan bilgisi öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu Fen-Edebiyat Fakültelerine geçmemiştir. Özellikle ortaöğretim alan öğretmenliklerindeki öğretim elemanlarının önemli bir bölümünü, halen Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu alan uzmanları oluşturmaktadır. Ayrıca Fen-Edebiyat kökenli akademisyenlerin eğitim fakültelerinde istihdamı halen devam etmektedir.

Eğitim Fakültelerinin tek sorunu elbette Fen-Edebiyat Fakülteleri ile yaşanan koordinasyon problemi değildir. Bir yandan Eğitim Fakültelerinden araştırmadan ziyade eğitim-öğretime odaklanması istenirken; diğer yandan özellikle araştırma üniversitesi olabilmek için üniversite yönetimleri, üniversitenin eğitim-öğretim faaliyetlerine nazaran araştırmacı yönünü kuvvetlendirmeye daha fazla önem vermektedirler. Diğer fakültelerin akademisyenlerinden istenenin eğitim fakülteleri öğretim elemanlarından istenmesi, asıl misyonu eğitim-öğretim olan Eğitim Fakültelerinin işlerini iyice zorlaştırmaktadır. Ayrıca eğitim alanındaki projeler üniversitelere diğer alanlar kadar kaynak kazandıramamaktadır. Bu nedenle de eğitim alanındaki akademik çalışmaların küçümsenmesi söz konusudur. Tüm bu olumsuzluklara ek olarak öğretmenlik mesleğinin toplumdaki statüsünün düşük olması eğitim fakültelerinin üniversite içinde işini zorlaştırmakta ve varlığını sorgulanır hale getirmektedir. Bu nedenle de bazı ABD üniversiteleri bünyelerindeki eğitim fakültelerini kapatmışlardır (Yüksel, 2011 : 73).

Ayrıca Türkiye'de eğitim araştırmalarının da yeterince geliştiğini söylemek mümkün değildir. Türkiye'de alanın öğretime yönelik akademik çalışmalar önemli bir aşama kaydetmiş olmakla beraber, istenilen düzeye ulaşmış değildir. Buna ilaveten üniversite eğitime yönelik eğitim araştırmaları, Türkiye'de halen bakir bir araştırma alanı olarak dikkat çekmektedir. Dolayısıyla Eğitim Fakültelerinin temel araştırma konuları olan; pedagojik alan bilgisi, akademik alanın öğretimi ve öğretmenlik uygulaması konularında nicelik ve nitelik açısından daha fazla akademik çalışmalara gereksinim vardır. Eğitimin farklı alanlarında uzmanlaşmadan ziyade bazı eğitim bilimleri uzmanları "eğitimci tüm eğitim derslerini okutur" anlayışıyla hareket etmektedirler. Türkiye'de halen hiç öğretmenlik tecrübesi olmayanlar Eğitim Fakültelerine öğretim elemanı olarak alınmaktadır. Öğretmen adaylarına yönelik öğretmenlik uygulamalarının süre ve içerik yönünden yetersizliği devam etmektedir. Ayrıca Eğitim Fakültesi öğrencilerinin bile öğretmenlik meslek bilgisi derslerine karşı düşüncelerinin olumsuz olduğu ve bu derslere direnç gösterdikleri de çeşitli araştırmalarda ortaya konulmuştur (Yüksel, 2004).

2013 yılından itibaren Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Alan Öğretmenliği programları kapatılarak Ortaöğretim Alan Öğretmenlerinin tamamen Fen-Edebiyat Fakülteleri bünyesinde yetiştirilmesine dönük eğilim

kuvvetlenmiştir. Dolayısıyla 2013-2014 öğretim yılında Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Alan Öğretmenliklerine öğrenci alınmamıştır. Bu durum Eğitim Fakültelerinin tepkisine neden olmuştur (EFDEK Çalıştay1, 2013). Buna mukabil; ortaöğretim öğretmenlerinin Fen-Edebiyat Fakülteleri bünyelerinde yetiştirilmesinin bu fakülterlere dinamizm kazandıracağı ve bu uygulama ile daha nitelikli öğretmenlerin yetişeceği ileri sürülmüştür (Ünüvar, 2012: 104). Bu kapsamda da pedagojik formasyonun Fen-Edebiyat Fakülteleri bünyesinde verilmesi gerektiği düşünülmüştür. Bu görüşün de Türkiye’de Osmanlı’dan günümüze tartışılan bir görüş olduğunu unutmamak gerekir.

Günümüzde eğitim fakültelerinde lisans eğitimi döneminde verilen derslerin en fazla %50’si alan bilgisi derslerine aittir. Fen-Edebiyat Fakültelerinde ise dört yıllık süre içinde verilen derslerin tamamı alan bilgisi derslerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu kıyaslama açık şekilde alan bilgisi dersleri açısından Eğitim Fakültesi mezunlarının dezavantajlı durumuna işaret etmektedir. Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’un ifadesiyle:

“Dört yıllık bir lise matematik öğretmenliği öğrencisine iki yıllık bir matematik eğitimi vererek Kamu Personeli Seçme Sınavının Öğretmenlik Alan Bilgisi Testinde (ÖABT) 50 sorudan sadece 9 doğru yapmasına şaşmamak gerekir”.

KPSS sınav sonuçları öğretmen adaylarının alan bilgisi ve genel kültür açısından yetersiz olduğuna işaret etmekte iken; 2018 yılında Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Programlarının güncellenmesi sırasında alan bilgisi derslerinin ağırlığının önemli ölçüde azaltılması, sözü edilen sorunu daha da derinleştirmektedir.

Öğretmen yetiştirmede yeni arayışlar söz konusudur. Ancak bu arayışların Türkiye’de geçmişten günümüze yaşananlardan ders alınarak mevcut deneyim üzerine inşa edilmesi önemlidir. Ancak genelde eğitim sisteminde, özelde ise öğretmen yetiştirmedeki önerilerin, uzun bir deneyimden elde edilen kazanımları yeterince dikkate almadan ortaya konulmaması gerekir. Bu kapsamda 1982’de üniversite düzeyine yükseltilmesinden sonra öğretmen yetiştirmenin tekrar MEB’e verilmesi ve bu kapsamda öğretmen akademilerinin kurulması gibi alternatifler disiplinler arası eğitimin önem kazandığı çağımızın çok boyutlu akademik öğretmenlerinin yetiştirilmesini sağlayabilmekten uzak yaklaşımlardır. Ayrıca öğretmen eğitiminde tek tip model yerine çeşitliliğe izin veren dinamik bir yapıya geçilmesi acilen gereklidir (Özcan, 2011: 3). Tüm bu açıklamalar ışığında aşağıda bazı öneriler geliştirilmiştir:

- 1- Öğretmenler nitelikli bir üniversite ve gelişmiş bir kampüs ortamında yetiştirilmelidir.
- 2- Bu kapsamda kampüs dışında yer alan ve özellikle eski öğretmen okullarının devamı niteliğindeki tek binalarda öğretmen yetiştirilmemelidir.
- 3- Eğitim Fakültesi açabilme kriterleri yükseltilmeli ve ayrıca her eğitim fakültesi olan yerleşim alanlarında öğretmen yetiştirilmemelidir. Öğretmenler sosyal, kültürel ve eğitim olanakları fazla olan gelişmiş merkezlerde yetiştirilmelidir.
- 4- Nitelikli bir alan bilgisi ve genel kültür bilgisi için Fen-Edebiyat Fakülteleri başta olmak üzere diğer fakülteler ile Eğitim Fakülteleri arasında etkili bir koordinasyon sağlanmalıdır.
- 5- Fen-Edebiyat Fakültesi bulunmayan üniversitelerdeki Eğitim Fakültelerine öğretmen yetiştirme yetkisi verilmemelidir. Ayrıca Üniversitelerde Fen-Edebiyat Fakültesi bulunması zorunluluğunun kaldırılma kararı yeniden gözden geçirilmelidir.
- 6- Öğretmen yetiştirmede eş zamanlı model, birbirini izleyen model vb. modellerin farklı bölgelerde aynı anda uygulanabilmesine olanak tanınmalıdır. Tek tip bir model yerine çeşitliliğe izin veren dinamik bir yapı oluşturulmalıdır.
- 7- Öğretmen yetiştirme işi Eğitim Fakültesi koordinatörlüğünde öğretmen yetiştirmenin tüm boyutları dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir.
- 8- Türkiye’de öğretmen yetiştirmede paydaşlar arasında etkili bir işbirliği üzerine akademik çalışmaların artırılması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Akyüz, Yahya. Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Pegem-Akademik, 2016.
- Aydın, Ayhan. Eğitim Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması ve Öğretmen Yetiştirme Sorunu, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi 4(3),(1998): 275-286.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı. Terbiye, İstanbul: Semih Lütfü Sühulet Kütüphanesi, 1932.

- Becerikli, Sabri. Öğretmen Yetiştirmede İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Modeli (1924-1978), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2019.
- Dewey, John. Pedagogy as a university discipline. In J.W. Null&D.Ravitch (Eds.).2006.
- Eğitim Fakülteleri Dekanlar Konseyi (EFDEK) Çalıştayı. Eğitim Fakültelerinde Yeni Yönelimler ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme, Mevcut Durum-Sorunlar-Oneriler, (22-23 Kasım 2013) Konya.
- Erdem, Ali Rıza. "Atatürk'ün Liderliğinde Üniversite Reformu: Yükseköğretim ve Bilim Tarihimizde Dönüm Noktası", *Belgi* 4(2), (2012): 376-388
- Eşme, İsa. Yüksek öğretmen okulları. İstanbul: Bilgi-Başarı Yayınevi, 2001.
- Ferid Bey. "Dârülmualimîn-i âliyenin lağvı üzerine maârif nezâretine açık mektup". *Dârüşşafaka*, 6, (1910): 281-284.
- Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri. "Yüksek Muallim Mektebi ve Bugünkü Durumu", *Yeni Bilgi*, 1(10), (1948): 44-50.
- Gelişli, Yücel. Öğretmen Yetiştirmede Ankara Yüksek Öğretmen Okulu Uygulaması, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2006.
- Gövsa, İbrahim.Alaaddin. "Dârülmualimîn ve dârülmualimât-ı âliye teşkilatı", *Muallimler Mecmuası*, 1(5), (1923):74-76.
- Karacan, M. Sayım. "Yükseköğretimde Temel Bilimlerin Yeri ve Türkiye'deki Durumu", *Elektrik Mühendisliği Dergisi*, 456, (2016): 22-25.
- Karakütük, Kazım. Eğitim bilimlerinin eğitim kurumlarında yapılanması. İçinde Türkiye'de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi (s.10-24) Hesapçıoğlu, M. & Durmuş, A. (Editörler), Ankara: Nobel Yayıncılık, 2006.
- Küçükahmet, Leyla. Öğretmen yetiştiren kurum öğretmenlerinin tutumları. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, 1976.
- Maaske, Roben L. Türkiye'de öğretmen yetiştirme hakkında rapor. Ankara: Maarif Basımevi, 1955.
- Malche, Albert. İstanbul üniversitesi hakkında rapor. İstanbul: Devlet Basımevi, 1939.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Üçüncü Milli Eğitim Şurası, 1946. Erişim Tarihi: 17.08.2020, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/surular/dokumanlar/3_sura.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Dördüncü Milli Eğitim Şurası, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Sayı: 2311, 1949.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Yedinci Milli Eğitim Şurası, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Sayı: 2314, 1962.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, Tebliğler Dergisi, Cilt 35, Sayı: 1701, 1972.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Onbirinci Milli Eğitim Şurası, 1982. Erişim Tarihi: 17.08.2019, http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113508_11_sura.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Onikinci Milli Eğitim Şurası, 1988. Erişim Tarihi:17.03.2020, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/surular/dokumanlar/12_sura.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Ondördüncü Milli Eğitim Şurası, 1993. Erişim Tarihi:17.03.2020,http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/surular/dokumanlar/14_sura.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Onbeşinci Milli Eğitim Şurası, 1996. Erişim Tarihi:17.03.2020, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/surular/dokumanlar/15_sura.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Onaltıncı Milli Eğitim Şurası, 1999. Erişim Tarihi:17.03.2020, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/surular/dokumanlar/16_sura.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Onyedinci Milli Eğitim Şurası, 2007. Erişim Tarihi:17.03.2020, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/surular/dokumanlar/17_sura.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Onsekizinci Milli Eğitim Şurası, 2011. Erişim Tarihi:17.03.2020,http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/surular/dokumanlar/18_sura_cilt1.pdf
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973, 24 Haziran). Resmi Gazete, (Sayı: 1739). , Erişim Tarihi: 17.03.2020.
- Özcan, Mustafa. Bilgi Çağında Öğretmen Eğitimi, Nitelikleri ve Gücü Bir Reform Önerisi, Ankara: Türk Eğitim Derneği, Yayın No: 11687, 2011.
- Özoğlu, Murat. Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Sorunları, Seta Analiz, Sayı: 17, 2010. Erişim Tarihi: 2019.8.19, <https://www.setav.org>.
- Öztürk, Cemil. Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007.
- Salman, Banu. "FEFKON Başkanlığı'nı yürüten Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Bekir Salih ile Ropörtaj: Temel Bilimlerde İstihdam ve Aşırı Mezun Krizi", *Elektrik Mühendisliği Dergisi* 456, (2016): 25-28.
- Satı Bey. "Dârülmualimîn bir senelik hayatı", *Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası*, Nazariyât ve Malûmât Kısmı, 2(15), (1910): 81-85.
- Satı Bey. "Meşrutiyetten sonra maârif tarihi". *Muallim*, 2(19), (1918): 654-665.
- Serbest, A.Hamdi. "Mühendislik, Teknoloji ve Temel Bilim", *Elektrik Mühendisliği Dergisi*, (2016): 456, 9-11.
- Stearns, Peter. "General education revisited, again". *Liberal Education*, 88(1), (2002): 42-47.
- Şişman, Mehmet. Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Ankara: Pegem Akademi, 2000.
- Tanır, Engin Deniz ve Aslan, Cemil. "Birinci Heyet-i İlmiye ve Çalışma Esasları", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 52(1), (2019): 251-276.
- Ünüvar, Süleyman. "Fen-Edebiyat Fakülteleri ve Formasyon Programı (Öğretmen Yetiştirme)", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 1(2), (2012): 97-104.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK). Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları, 1998. Erişim Tarihi: 2019.5.2, <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar>
- Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK). Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri 1982-2007, 2007. Erişim Tarihi: 15.05. 2019, <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar>
- Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK). Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2018.

Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1982, 20 Temmuz). Resmi Gazete, (Sayı: 17760), <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17760.pdf>, Erişim Tarihi: 15.03.2020.

Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu (1983, 30 Mart). Resmi Gazete, (Sayı: 18003), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2809.pdf>, Erişim Tarihi: 15.03.2020.

Yüksek öğretmen okulu yönetmeliğinin bazı maddelerinin değiştirilmesi, bazı maddelerinin kaldırılması ve bu yönetmeliğe bazı maddeler eklenmesine ilişkin yönetmelik (1978, 30 Kasım). Resmi Gazete, (Sayı: 16475), <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/16475.pdf>, Erişim Tarihi: 17.03.2020.

Yüksel, Sedat. "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Meslek Bilgisi Derslerine Yönelik Direnç Davranışları", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4, (2004): 171-200.

Yüksel, Sedat. *Türk Üniversitelerinde Eğitim Fakülteleri ve Öğretmen Yetiştirme*, Ankara: Pegem-Akademik Yayıncılık, 2011.

THE ROLE OF FACULTY OF SCIENCE AND LETTERS IN TEACHER TRAINING FROM DARULFUNUN TO TODAY

Mustafa Sağdıç

Abstract

Faculties of Science and Letters are the basis of university education, on the one hand, where theoretical knowledge is produced in the basic and social sciences, and on the other hand, by giving service courses to the students of all faculties at the university. Therefore, the impact of Faculty of Science and Letters on teacher education cannot be denied. The aim of this study is to reveal the roles of the Faculty of Science and Letters in the teacher training from the pre-Republic to today with a historical perspective. Document analysis method was used in the research. The main data source of the research was the decisions taken by the relevant institutions, especially the Ministry of National Education and Higher Education Institution. Although academic content and general education courses were held at the undergraduate level in the Faculty of Arts and Sciences for many years, teaching vocational courses remained at the level of high school and college. Teaching vocational courses were only upgraded to the undergraduate level after 1980. This long-standing academic level difference also made it difficult to ensure a healthy communication between the Faculty of Science and Letters and Education Faculties. However, in this new period, the role conflict in teacher training took on a new dimension. Education Faculties were added to the problems previously experienced between the Ministry of National Education and the Faculty of Arts and Sciences. During the restructuring of the 1997-1998 Education Faculties, some radical decisions were made by separating the education faculties from the Faculty of Science and Letters. However, this structuring process has not been successful, especially since sufficient coordination has not been achieved among institutions, and education faculties have gradually started to develop great similarities among the Faculty of Science and Letters. Turkey has been seeking in the new teacher training. In this context, it is recommended to train teachers in a qualified university and developed campus environment considering all dimensions of teacher training.

Keywords: Faculty of Science and Letters, Teacher Training, Turkey, Faculty of Education